

УДК 327:94

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ: ІСТОРИЧНІ ТРАДИЦІЇ, КОНСЕНСУСИ І ДИЛЕМИ

**ЦІВАТИЙ В.Г.,
Перший проректор
Дипломатичної
академії України
при МЗС України,
кандидат
історичних наук,
доцент
кафедри
дипломатичної
та консульської
служби,
заслужений
працівник освіти
України**

Рецензія на монографію:

**Дилеммы Британии: поиск путей развития /
Отв. ред. Ал. А. Громыко. – М.: Издательство «Весь
Мир», 2014. – 480 с. (ISBN 978-5-7777-0566-2).**

У 2014 році у видавництві «Весь Мир» вийшла у світ колективна монографія: «Дилеми Британії: пошук шляхів розвитку». До підготовки цього видання було залучено провідних фахівців з історії, внутрішньої та зовнішньої політики, дипломатії, ідеології, економіки Великої Британії. Головним редактором монографії виступив в.о. Директора Інституту Європи РАН, засновник і керівник Центру британських досліджень (з 2000 року по т.ч.), дипломат у третьому поколінні, доктор політичних наук Олексій Анатолійович Громыко.

Монографія являє собою новітнє комплексне дослідження зовнішньої та внутрішньої політики Великої Британії, здійснене провідними фахівцями у сфері англознавства/британознавства. Монографія містить цікавий матеріал не лише про недавнє минуле і сьогодення Туманного Альбіону, але й допомагає зазирнути в його найближче майбутнє. Дане дослідження є свідченням і важливим етапом у розвитку російської наукової школи британських досліджень, яка здавна славиться своїми традиціями й історією.

За структурою монографія, за авторським задумом, розподілена на чотири частини: економіка; вну-

трішня політика; соціальна політика і зовнішня політика.

Велика Британія завжди становить особливий інтерес для дослідження, зокрема її історія, форма державного правління, державний устрій, політична система, культура, традиції тощо. Водночас чималу увагу привертає зовнішня політика і дипломатія цієї держави, як такої, що активно бере участь у світових процесах та відіграє важливу роль у системі координат міжнародних відносин. Намагання зайняти вагоме, а іноді й ключове місце спостерігається в діях Великої Британії як на міжнародній арені загалом, так і на європейському просторі зокрема. Саме європейська політика Великої Британії характеризується перманентним оновленням підходів до її здійснення, у залежності від правлячого уряду лейбористів чи консерваторів, та в той же час слугує неабияким важелем у руках керівників країни, що в багатьох випадках стає доленосним при вирішенні питання щодо подальшого перебування при владі.

Дослідження європейського напрямку зовнішньої політики Великої Британії є досить корисним для України, враховуючи намір України набути членство в Європейському Союзі. Відповідний аналіз демонструє пріоритетні напрями, завдання, підходи до формування європейської політики Великої Британії, особливості її реалізації. Британський досвід може бути використаним Україною як у площині двосторонніх відносин із європейськими країнами, так і в євроінтеграційному напрямі. На нашу думку, особливо показовою є політика сучасного уряду консерваторів на чолі з Прем'єр-міністром Великої Британії Девідом Кемероном (з 11.05.2010р.), який виступає за розширення ЄС та виявляє більший інтерес до України, ніж попередній уряд лейбористів, притримуючись позиції щодо здійснення самостійної політики без впливу Брюсселю, не відмовляючись при цьому від співпраці. Зважаючи на євроінтеграційний пріоритет у зовнішній політиці України, дослідження європейської політики Великої Британії є досить актуальним.

Велика Британія є одним із найбільш потужних акторів європейської системи, відповідно досить вагомим для цієї країни є питання взаємовідносин із європейськими країнами та вжиття заходів, які б гарантували їй як захист національних інтересів, так і першість на континенті. Амбіційність британських урядів часто призводила до зміни акцентів у співпраці, однак вони ніколи не відмовлялись

від неї загалом. Європа завжди перебувала в центрі уваги Великої Британії та становила особливий інтерес. Про це свідчить Частина IV «Зовнішня політика: традиції та новизна» рецензованої монографії (с. 261-450).

Відповідний аналіз слугує більш цілісному розумінню заходів, які вживаються однією із провідних країн ЄС на європейській арені, принципів та основ такої політики. Більше того, це сприяє зосередженню уваги на британських пріоритетах у співпраці з європейськими партнерами та врахуванні позиції країни, яка активно виступає за розширення ЄС, у процесі реалізації Україною її євроінтеграційного курсу.

Європа залишається на сьогодні головним світовим майданчиком, на якому Велика Британія почувається політично впевненою та зберігає лідируючі позиції в тих чи інших сферах. Як переконають автори дослідження, саме з нею мають бути пов'язані стратегії геополітичного виживання у XXI столітті як для Лондона, так і для Москви. Саме тут в Європі, враховуючи звичайно безліч своїх міжнародних зобов'язань в інших регіонах планети, цим двом державам необхідно концентрувати свої зусилля на створенні стабільного і єдиного простору політики, дипломатії, економіки і безпеки без розподільчих ліній.

Перелік проблем, які знайшли своє відображення в зазначеній монографії, свідчать про складність внутрішньобританських проблем, їх взаємозв'язок зі стратегією держави на світовій арені, включаючи взаємодію з Росією, США, Європейським Союзом, а також іншими державами глобалізованого світу.

Аналіз сучасної структури зовнішньополітичного відомства дає можливість зрозуміти, що європейському векторові відводиться належна роль. Діяльність Заступника Міністра, відповідального за здійснення європейської політики, і спеціалізованого підрозділу – Директорату з питань Європи та глобалізації – спрямована на реалізацію завдань відомства у сфері європейської політики. При цьому розгалуженість питань, якими вони займаються, є свідченням того, що Лондон намагається бути залученим та контролювати всі ключові напрями європейської політики.

Бездоганне та професійне виконання покладених на МЗС Великої Британії завдань (Форін офіс), у тому числі й щодо європейського вектора, забезпечує кадровий склад. У свою чергу в структурі відомства європейські функції покладені на

міністра, заступника міністра та спеціалізований підрозділ. Діяльність Міністерства закордонних справ Великої Британії є свідченням того, що європейський напрям займає вагомe місце в зовнішній політиці країни. Обсяг завдань, покладений на посадовців у цьому зв'язку, слугує доказом того, що Велика Британія має намір охопити якомога ширший спектр питань щодо європейської політики. Це, зокрема, політичні, економічні, фінансові, соціальні, культурні питання, а також ті, які пов'язані із розвитком двосторонніх відносин із європейськими країнами.

Такий підхід забезпечує Великій Британії володіння всебічною інформацією, адекватним реагуванням на неї та слугує формуванню власної незалежної зовнішньої європейської політики. Утім, характерною особливістю розбудови і розвитку світової дипломатії (у т.ч. – й української) усіх державних формувань була складна геополітична ситуація і формування дипломатичного інструментарію міждержавних відносин.

Ця колективна монографія вийшла друком у період політичного життя Об'єднаного Королівства між двома парламентськими виборами: останні відбулися в 2010 році, наступні пройдуть у 2015 році. Одним із провідних факторів, що впливає на настрої виборців, як і раніше є соціально-економічний стан країни і благополуччя населення: економічна криза не поспішає випустити Британію зі своїх лещат. Адже Велика Британія, як складова англосаксонської моделі розвитку і провідник Вашингтонського консенсусу, виявилася в епіцентрі світової економічної кризи і досить вагомо від нього постраждала. На кінець 2013 року держава так і не досягла рівня ВВП початку 2008 року, і цілком можливо, що не зможе цього зробити і в наступному 2015 році. У цьому контексті читачів має зацікавити Глава 17 монографії під назвою «“Економізація“ зовнішньої політики» (с. 386-395).

Такий комплексний підхід до вивчення історії та сьогодення Великої Британії надає змогу побачити цілий спектр непримітних із першого погляду процесів, які суттєво впливають на міжнародний потенціал країни та її зовнішньополітичні пріоритети. Адже, дипломатія і зовнішня політика потребують копіткої роботи по розвитку й зміцненню двосторонніх міждержавних відносин. І в цьому сенсі саміти, дипломатичні конференції та раути – це лише верхівка айсберга, більша частина якого – консультації за зачиненими дверима, експертні зустрічі, заходи по лінії народної дипло-

матії. Ці події, як правило, не впадають «у світло софітів», але така багатопланова робота необхідна для успіху справи, і вона проводиться дипломатами Великої Британії на постійній основі (с. 455).

Дане дослідження є багато в чому новаторським як за постановкою проблеми, так і за змістом та актуальністю порушених питань, вирішення яких має не тільки наукове, методичне, а й практичне значення.

Звичайно, рецензована монографія, враховуючи широту об'єкту дослідження та різноплановість визначених колективом авторів дослідницьких завдань, заслуговує на високу оцінку. У той же час, хотілося б побажати в наступному виданні монографії більш широко охопити зовнішньополітичну діяльність Великої Британії і присвятити аналізу окремих розділ щодо сучасної дипломатії Туманного Альбіону, її національним особливостям, а також проаналізувати і охарактеризувати модель підготовки і модель сучасного британського дипломата в цілому.

Рекомендую нашим читачам це нове наукове дослідження і переконаний, що воно зацікавить їх, а студентам-міжнародникам і слухачам Дипломатичної академії України при Міністерстві закордонних справ України допоможе в засвоєнні начальних курсів «Компаративна історія, теорія і практика дипломатії», «Дипломатія іноземних держав», «Дипломатична і консульська служба», «Зовнішня політика і дипломатія країн Європи», «Практична дипломатія» та ін.

Монографія зацікавить науковців, професійних політиків, дипломатів, освітян, фахівців у сфері зовнішніх зносин, викладачів, працівників міністерств і відомств України, слухачів і студентів.

Стаття надійшла до редколегії 25.04.2014

Прийнята до друку 23.05.2014